

Robert Wolański

Uniwersytet Warszawski

ZNACZENIE UBEZPIECZEŃ DLA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W ŚWIELE WYBRANYCH BADAŃ EMPIRYCZNYCH

Streszczenie: Artykuł jest poświęcony skali wykorzystania ubezpieczeń przez MŚP, ich znaczeniu dla tego sektora oraz wybranym uwarunkowaniom współpracy pomiędzy zakładami ubezpieczeń a MŚP. Badanie wykazuje, że większość MŚP korzysta z ubezpieczeń, przy czym jest to głównie standardowe ubezpieczenie majątkowe, obowiązkowe ubezpieczenie komunikacyjne OC i ubezpieczenie casco pojazdów. Pozostałe rodzaje ubezpieczeń wykorzystywane są w znacznie mniejszym stopniu. Ponadto nie ulega zmianie świadomość ubezpieczeniowa MŚP – zakres wykorzystywanych ubezpieczeń w latach 2003-2009 pozostaje na zbliżonym poziomie. MŚP dobrze oceniają warunki współpracy z zakładami ubezpieczeń, zadowolone są z oferowania ubezpieczeń w formie pakietu. Jedyną, szerzej podkreślaną przez MŚP barierą utrudniającą korzystanie z ubezpieczeń jest wysokość składki ubezpieczeniowej.

Słowa kluczowe: ubezpieczenia, małe i średnie przedsiębiorstwa.

1. Wstęp

Przedmiotem artykułu jest stopień wykorzystania ubezpieczeń przez małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP)¹. Celem artykułu jest przedstawienie znaczenia ubezpieczeń dla niewielkich podmiotów oraz wybranych uwarunkowań współpracy pomiędzy tymi dwoma sektorami.

2. Specyfika działania zakładów ubezpieczeń w kontekście małych i średnich przedsiębiorstw

Zakłady ubezpieczeń swoją działalność kierują do większości podmiotów na rynku, w tym do MŚP. Oferowane ubezpieczenia gospodarcze składają się na przedmiot działalności zakładów ubezpieczeń i powinny być rozpatrywane na płaszczyźnie społeczno-ekonomicznej i prawnej. Zgodnie z pierwszym punktem widzenia ubez-

¹ W artykule przez pojęcie małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) rozumie się mikroprzedsiębiorstwa, małe przedsiębiorstwa i średnie przedsiębiorstwa.

pieczenie gospodarcze jest urządzeniem gospodarczym pozwalającym na zabezpieczenie jednostek przed finansowymi konsekwencjami określonych zdarzeń [Ronka-Chmielowiec 2002, s. 36]. W tym aspekcie podmiotom gospodarującym dotkniętym szkodą ubezpieczenie dostarcza środków, które pozwalają na wyrównanie zakłóceń powstałych w procesach gospodarczych, szczególnie przez restytucję zniszczonych składników majątku trwałego (budynków, maszyn, środków transportu i innych urządzeń technicznych) [Banasinski 1996, s. 13]. Ta definicja zwraca uwagę na przejście na siebie przez zakład ubezpieczeń ryzyka negatywnych, ekonomicznych skutków określonego zdarzenia losowego. W ten sposób przedsiębiorstwo uzyskuje ochronę swojego potencjału, do czego może wykorzystać ubezpieczenie mienia, ubezpieczenie praw i zobowiązań oraz ubezpieczenia osobowe [Hadyniak, Monkiewicz 2010, s. 54]. Drugi aspekt ubezpieczeń gospodarczych określa, że są one oparte na umowie. Ubezpieczenie jest instytucją prawną, gdyż pomiędzy podmiotami ubezpieczenia wytwarza się więź natury prawnej – przez zawarcie umowy ubezpieczenia powstaje stosunek prawny [Sułkowska 2007, s. 42]. Przez umowę ubezpieczenia zakład ubezpieczeń zobowiązuje się spełnić określone świadczenie, w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku, a ubezpieczający zobowiązuje się zapłacić składkę².

Zakłady ubezpieczeń odgrywają znaczną rolę społeczną i gospodarczą. Ubezpieczenia, jako celowo skonstruowane urządzenia, mają służyć zaspokajaniu pewnych określonych potrzeb zarówno klienta indywidualnego, jak i instytucjonalnego [Kucaka 2009, s. 36]. Tworzenie ochrony ubezpieczeniowej majątkowych podstaw egzystencji rodzin i majątkowych podstaw działalności przedsiębiorstw ma duże znaczenie dla stabilności państwa i gospodarki, dla poczucia bezpieczeństwa i skłonności do podejmowania eksperymentów sięgania po nowe rozwiązania organizacyjne i techniczne. Ubezpieczenia są więc systemem wspomagającym rozwój społeczno-gospodarczy [Monkiewicz 2000, s. 75-76].

Zakłady ubezpieczeń dają stabilność gospodarce. Przedsiębiorstwa otrzymują pewność i stabilność finansową, chronią się przed upadkiem w razie niekorzystnych dla nich zdarzeń losowych. Mogą ochronić się również przed nieuczciwymi kontrahentami. Dobrze skonstruowana oferta ubezpieczeniowa służy pewności obrotu gospodarczego, pozwala podejmować bardziej ryzykowne przedsięwzięcia, wprowadzać innowacyjne produkty i usługi, stawać się firmą bardziej konkurencyjną.

Powyższe zasady mają szczególne znaczenie dla MŚP. W wypadku ewentualnych znacznych strat majątkowych nie mają one możliwości szybkiego ich odzyskania, może na trwałe drastycznie spaść ich poziom konkurencyjności. Nie posiadają wolnych środków finansowych bądź niewykorzystanych mocy produkcyjnych, aby móc szybko z nich skorzystać. Ponadto ze względu na niewielki majątek są narażone na utratę dużej jego części, gdyż nie jest on rozproszony, często składa się z jednego przedmiotu np. samochód, lokal. Polisa ubezpieczeniowa umożliwia MŚP planowanie działalności w przyszłości, gdyż przeciwdziała możliwości upadku firmy z po-

² Art. 805 Kodeksu cywilnego.

wodu zdarzeń losowych. Ogranicza ryzyko działalności gospodarczej do czysto ekonomicznego, pozwala skupić się MŚP na dążeniu do rozwoju firmy i osiągnięcia przewagi konkurencyjnej na rynku.

3. Stopień wykorzystania ubezpieczeń przez małe i średnie przedsiębiorstwa

Stopień korzystania przez MŚP z produktów ubezpieczeniowych określają wyniki badań prowadzonych przez organizacje zajmujące się bieżącą współpracą z MŚP lub monitorowaniem tego sektora. Dane na ten temat prezentują badania przeprowadzone w 2003 r. przez B.P.S. Consultants Poland Ltd.³ oraz w 2009 r. przez Qualifact – Badania Rynkowe i Doradztwo⁴. Zgodnie z badaniem z 2003 r. MŚP wykorzystywały produkty ubezpieczeniowe w następującym stopniu [*Firmy...* 2003, s. 30, 46, 61, 66, 75, 76, 81; *Inwestor...* 2003, s. 41, 55, 72, 77, 86, 91, 97]:

- 73% mikroprzedsiębiorstw oraz 92% małych i średnich firm korzystało z ubezpieczeń,
- 50% mikroprzedsiębiorstw oraz 75% małych i średnich firm korzystało z ubezpieczenia mienia od ognia i żywiołów oraz od kradzieży i rabunku, ten sam odsetek przedsiębiorstw korzystał z ubezpieczeń komunikacyjnych,
- 28% mikroprzedsiębiorstw oraz 48% małych i średnich firm korzystało z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej,
- 7% mikroprzedsiębiorstw oraz 20% małych i średnich firm korzystało z ubezpieczeń transportowych (cargo),
- 2% mikroprzedsiębiorstw oraz 12% małych i średnich firm korzystało z ubezpieczeń finansowych,
- 26% mikroprzedsiębiorstw oraz 34% małych i średnich firm korzystających z ubezpieczeń wybrało pakiety ubezpieczeniowe.

Z kolei wyniki drugiego badania w omawianym zakresie są następujące [*Finanse...* 2009, s. 49, 67]:

- 74,4% MŚP, z tego 72,3% mikroprzedsiębiorstw, 87,2% małych firm i 96,0% średnich firm korzystało z ubezpieczeń,

³ Badanie zostało przeprowadzone przez B.P.S. Consultants Poland Ltd. oddzielnie dla mikroprzedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw. Badanie firm mikro zrealizowano w kwietniu 2003 r. metodą wywiadu bezpośredniego na reprezentatywnej próbie 1050 firm mikro (zatrudniających do 9 pracowników), badanie małych i średnich przedsiębiorstw obejmowało natomiast 1126 firm zatrudniających 10-249 osób, zostało zrealizowane metodą wywiadu bezpośredniego w styczniu i lutym 2003 r. Wyniki badań zostały zaprezentowane w dwóch raportach: *Firmy mikro. Rynek usług ubezpieczeniowych 2003* i *Inwestor instytucjonalny 2003. Rynek usług ubezpieczeniowych. Badanie małych i średnich firm*.

⁴ Badanie zostało przeprowadzone przez Qualifact – Badania Rynkowe i Doradztwo wśród mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Badanie zrealizowano od 18 lutego do 6 marca 2009 r. metodą wywiadu bezpośredniego na reprezentatywnej próbie 1346 przedsiębiorstw. Wyniki badań zostały zaprezentowane w raporcie: *Finanse MSP 2009. Rynek usług ubezpieczeniowych. Raport z badania syndykato-*

- 53,5% MŚP, z tego 50,6% mikroprzedsiębiorstw, 60,9% małych firm i 79,8% średnich firm korzystało z ubezpieczenia komunikacyjnego OC, zaś 40,2% MŚP, z tego 37,6% mikroprzedsiębiorstw, 51,4% małych firm i 71,1% średnich firm korzystało z ubezpieczenia komunikacyjnego AC,
- 46,9% MŚP, z tego 45,3% mikroprzedsiębiorstw, 66,5% małych firm i 78,9% średnich firm korzystało z ubezpieczenia mienia od ognia i żywiołów, 41,5% MŚP, z tego 40,2% mikroprzedsiębiorstw, 60,1% małych firm i 71,9% średnich firm korzystało z ubezpieczenia mienia od kradzieży i rabunku,
- 36,4% MŚP, z tego 35,1% mikroprzedsiębiorstw, 61,3% małych firm i 76,3% średnich firm korzystało z ubezpieczenia budynków od ognia i żywiołów a 22,3% MŚP, z tego 22,1% mikroprzedsiębiorstw, 35,4% małych firm i 45,1% średnich firm korzystało z ubezpieczenia szyb od stłuczenia,
- 20,3% MŚP, z tego 19,3% mikroprzedsiębiorstw, 30,2% małych firm i 37,5% średnich firm korzystało z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej ogólnej, 18,7% MŚP, z tego 17,8% mikroprzedsiębiorstw, 22,2% małych firm i 31,2% średnich firm korzystało z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej zawodowej, zaś 12,4% MŚP, z tego 11,5% mikroprzedsiębiorstw, 20,6% małych firm i 30,0% średnich firm korzystało z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej pracodawcy,
- 2,1% MŚP, z tego 1,8% mikroprzedsiębiorstw, 6,8% małych firm i 20,2% średnich firm korzystało z ubezpieczeń transportowych (cargo),
- 0,7% MŚP, z tego 0,7% mikroprzedsiębiorstw, 2,5% małych firm i 6,7% średnich firm korzystało z ubezpieczeń finansowych,
- 69,5% MŚP, z tego 67,9% mikroprzedsiębiorstw, 79,0% małych firm i 85,2% średnich firm korzystających z ubezpieczeń wybrało pakiety ubezpieczeniowe.

Przedstawione wyniki badań pokazują, że większość MŚP korzysta z ubezpieczeń, przy czym w głównej mierze jest to tylko standardowe ubezpieczenie majątkowe oraz obowiązkowe ubezpieczenie komunikacyjne OC. Pozostałe rodzaje ubezpieczeń są wykorzystywane w znacznie mniejszym stopniu – szczególnie ubezpieczenia transportowe i finansowe. Ponadto porównując wyniki obu badań, można zauważyć, że stopień wykorzystania ubezpieczeń przez MŚP w latach 2003-2009 nie uległ zmianie. Świadomość potrzeby ubezpieczenia nie wzrosła wśród MŚP. Uległ natomiast zmianie sposób nabywania poszczególnych rodzajów ubezpieczeń – znacznie więcej MŚP wybiera pakiety ubezpieczeniowe. Z kolei z obu badań ewidentnie wynika, że stopień wykorzystania ubezpieczeń rośnie w miarę wzrostu wielkości firmy.

4. Zakres wykorzystywanych ubezpieczeń przez przedsiębiorstwa

Informacje na temat zakresu wykorzystywanych ubezpieczeń dostępne są w odniesieniu do ogółu przedsiębiorstw. Informacje te obejmują liczbę polis, wartość składki przypisanej brutto oraz liczbę wypłat. Porównanie tych danych ogółem i dla przedsiębiorstw w latach 2004-2008 zaprezentowano w tab. 1.

Tabela 1. Liczba polis, wartość składki przypisanej brutto oraz liczba wypłat ogółem oraz dla przedsiębiorstw w ubezpieczeniach osobowo-majątkowych

	2004	2005	2006	2007	2008
	Liczba polis [szt.]				
Ogółem	41 734 802	43 927 876	53 672 374	5 808 7517	60 243 938
Przedsiębiorstwa	4 469 874	4 828 195	6 721 000	6 441 745	7 394 617
Udział przeds. (%)	10,71%	10,99%	12,52%	11,09%	12,27%
	Wartość składki przypisanej brutto [tys. zł]				
Ogółem	14 567 096	15 337 315	16 056 794	17 781 779	19 854 414
Przedsiębiorstwa	5 009 021	5 103 459	5 970 885	6 635 568	7 510 707
Udział przeds. (%)	34,39%	33,27%	37,19%	37,32%	37,83%
	Liczba wypłat [szt.]				
Ogółem	2 419 392	2 423 990	2 547 871	2601 909	2 887 843
Przedsiębiorstwa	529 963	560 374	655 724	727 950	955712
Udział przeds. (%)	21,90%	23,12%	25,74%	27,98%	33,09%

Źródło: [Polsk rynek... 2009, s. 191, 193, 198, 200, 204, 206].

Przedstawione dane wskazują na rosnący stopień wykorzystania ubezpieczeń przez przedsiębiorstwa. Liczba polis wzrosła w latach 2004-2008 o 65,4%, wartość składki przypisanej brutto o 49,9%, a liczba wypłat o 80,3%. Przyrosty te były wyższe niż dla całego rynku, co zostało odzwierciedlone wzrostem udziału przedsiębiorstw w omawianych wskaźnikach.

Istotne znaczenie ma, jak przedstawia się liczba polis, wartość składki przypisanej brutto oraz liczba wypłat w odniesieniu do przedsiębiorstw w podziale na poszczególne rodzaje ubezpieczeń. W ten sposób zostanie określony stopień wykorzystania poszczególnych rodzajów ubezpieczeń przez przedsiębiorstwa. Informacje na ten temat dla lat 2004-2008 przedstawiono w tab. 2-4⁵.

Przedstawione dane pokazują, że w omawianych latach przedsiębiorstwa w największym stopniu korzystały z ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów, ubezpieczenia casco pojazdów, ubezpieczenia wypadkowego oraz ubezpieczenia majątku od żywiołów. W następnej kolejności przedsiębiorstwa wykorzystywały ubezpieczenie świadczenia pomocy, pozostałych szkód rzeczowych i ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej ogólnej. W sumie przypadło na nich około 85% ogółu polis. Można powiedzieć, że przedsiębiorstwa korzystają z podstawowego, standardowego ubezpieczenia posiadanego majątku oraz odpowiedzialności cywilnej – inne rodzaje ryzyk, np. finansowe, transportowe – są rzadko wykorzystywane.

Podobne tendencje kształtują się w wypadku składki przypisanej brutto oraz liczby wypłat, przy czym ubezpieczenie wypadkowe nie ma tak dużego znaczenia.

⁵ Tabele zawierają rodzaje ubezpieczeń, z których przedsiębiorstwa korzystają w największym stopniu. Liczba polis dla pozostałych ubezpieczeń nie przekracza 1% ogółu zawartych umów.

Tabela 2. Liczba polis w poszczególnych rodzajach ubezpieczeń wśród przedsiębiorstw

Rodzaj ubezpieczeń	2004		2005		2006		2007		2008	
	Liczba [szt.]	Udział [%]	Liczba [szt.]	Udział [%]	Liczba [szt.]	Udział [%]	Liczba [szt.]	Udział [%]	Liczba [szt.]	Udział [%]
Ubezpieczenie wypadkowe	583 537	13,05	691 154	14,31	854 346	12,71	1 016 284	15,78	1 186 748	16,05
Ubezpieczenie chorobowe	11 374	0,25	11 648	0,24	12 198	0,18	66 711	1,04	75 768	1,02
Ubezpieczenie casco pojazdu	619 251	13,85	715 765	14,82	891 905	13,27	981 741	15,24	1 161 079	15,70
Ubezpieczenie szkód spowodowanych żywiołem	754 703	16,88	996 526	20,64	1 086 023	16,16	999 356	15,51	1 043 459	14,11
Ubezpieczenie pozostałych szkód rzeczowych	548 340	12,27	585 502	12,13	657 831	9,79	594 783	9,23	617 422	8,35
Ubezpieczenie OC posiadacza pojazdu	987 705	22,10	1 109 370	22,98	1 348 366	20,06	1 452 314	22,55	1 665 279	22,52
Ubezpieczenie OC ogólne	341 310	7,64	435 491	9,02	518 007	7,71	451 115	7,00	506 534	6,85
Ubezpieczenie różnych ryzyk finansowych	395 258	8,84	10 270	0,21	23 492	0,35	39 325	0,61	160 036	2,16
Ubezpieczenie świadczeń pomocowych	338 345	7,57	186 099	3,85	591 825	8,81	682 375	10,59	864 289	11,69
Ogółem	4 469 874	100,00	4 828 195	100,00	6 721 000	100,00	6 441 745	100,00	7 394 617	100,00

Źródło: [Polski rynek... 2009, s. 193].

Tabela 3. Składka przypisana brutto w poszczególnych rodzajach ubezpieczeń wśród przedsiębiorstw

Rodzaj ubezpieczeń	2004		2005		2006		2007		2008	
	Liczba [szt.]	Udział [%]	Liczba [szt.]	Udział [%]	Liczba [szt.]	Udział [%]	Liczba [szt.]	Udział [%]	Liczba [szt.]	Udział [%]
Ubezpieczenie wypadkowe	123 865	2,47	137 354	2,69	176 872	2,96	252 927	3,81	440 413	5,79
Ubezpieczenie chorobowe	32 363	0,65	45 474	0,89	57 996	0,97	89 962	1,36	175 925	2,31
Ubezpieczenie casco pojazdu	1236 293	24,68	1 268 251	24,85	1 540 363	25,80	1 868 930	28,17	2 178 219	28,62
Ubezpieczenie szkód spowodowanych żywiołem	961234	19,19	875 854	17,16	930 929	15,59	840 509	12,67	782 433	10,28
Ubezpieczenie pozostałych szkód rzeczowych	623 710	12,45	626 888	12,28	669 367	11,21	674 469	10,16	736 012	9,67
Ubezpieczenie OC posiadacza pojazdu	673 143	13,44	697 389	13,67	808 531	13,54	895 457	13,49	1 138 691	14,96
Ubezpieczenie OC ogólne	462 216	9,23	511 459	10,02	613 797	10,28	645 906	9,73	680 162	8,94
Ubezpieczenie różnych ryzyk finans.	243 439	4,86	197 806	3,88	262 146	4,39	379 636	5,72	497748	6,54
Ubezpieczenie świadczeń pomocowych	29 514	0,59	24 329	0,48	35 866	0,60	48 009	0,72	61 239	0,80
Ogółem	5 009 021	100,00	5 103 459	100,00	5 970 885	100,00	6 635 568	100,00	7 610 707	100,00

Źródło: [Polski rynek... 2009, s. 200].

Tabela 4. Liczba wypłat w poszczególnych rodzajach ubezpieczeń wśród przedsiębiorstw

Rodzaj ubezpieczeń	2004		2005		2006		2007		2008	
	Liczba [szt.]	Udział [%]	Liczba [szt.]	Udział [%]	Liczba [szt.]	Udział [%]	Liczba [szt.]	Udział [%]	Liczba [szt.]	Udział [%]
Ubezpieczenie wypadkowe	48 355	9,12	37 550	6,70	39 412	6,01	39 985	5,49	71 642	7,50
Ubezpieczenie chorobowe	9 587	1,81	22 847	4,08	31 616	4,82	57 580	7,91	192 907	20,20
Ubezpieczenie casco pojazdu	181 570	34,26	201 021	35,87	225 893	34,45	231 901	31,86	270 375	28,31
Ubezpieczenie szkód spowod. żywiołem	35 864	6,77	40 117	7,16	37 627	5,74	66 688	9,16	59 548	6,23
Ubezpieczenie pozostałych szkód rzeczowych	46 763	8,82	39 276	7,01	37 638	5,74	37 990	5,22	39 909	4,18
Ubezpieczenie OC posiadacza pojazdu	109 124	20,59	116 669	20,82	144 472	22,03	164 411	22,59	186 153	19,49
Ubezpieczenie OC ogólne	70 472	13,30	74 129	13,23	79 494	12,12	82 872	11,38	77 258	8,09
Ubezpieczenie różnych ryzyk finansowych	2 086	0,39	775	0,14	770	0,12	1 270	0,17	2 813	0,29
Ubezpieczenie świadczeń pomocowych	18 077	3,41	13 877	2,48	43 941	6,70	30 605	4,20	31 199	3,27
Ogółem	529 963	100,00	560 374	100,00	655 724	100,00	727 950	100,00	955 172	100,00

Źródło: [Polski rynek... 2009, s. 206].

Z punktu widzenia wszystkich badanych mierników jako główne ubezpieczenia wykorzystywane przez przedsiębiorstwa należy przyjąć ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów, ubezpieczenie casco pojazdów i ubezpieczenia majątku od żywiołów – w każdym z badanych lat oraz w każdym omawianym kryterium badania ich udział wyniósł 55-60%. W wypadku tych grup ubezpieczeń można mówić o powszechnym ich zastosowaniu.

5. Wybrane relacje pomiędzy zakładami ubezpieczeń a małymi i średnimi przedsiębiorstwami

Relacje pomiędzy zakładami ubezpieczeń a MŚP wynikają z postawy obu sektorów wobec siebie. Temu zagadnieniu są poświęcone badania dotyczące powiązań zakładów ubezpieczeń z MŚP. W obu wcześniej prezentowanych badaniach ich przedmiotem była opinia MŚP na temat jakości oferowanych usług ubezpieczeniowych. Przy zastosowaniu skali 5-punktowej, w której 1 oznacza ocenę bardzo niską, a 5 oceną bardzo wysoką, wyniki okazały się następujące.

Tabela 5. Poziom obsługi ubezpieczeniowej w opinii małych i średnich przedsiębiorstw

Rodzaj badania	Badanie z 2003 r.		Badanie z 2009 r.		
	Mikro	Małe i średnie	Mikro	Małe	Średnie
Szerokość oferty, zakres ubezpieczenia	4,51	4,55	4,47	4,53	4,52
Kompetencje agentów	4,51	4,50	4,37	4,46	4,42
Elastyczność/indywidualne podejście do klientów	4,16	4,23	4,35	4,37	4,39
Wymagania dotyczące dokumentacji	4,10	4,18	4,38	4,40	4,47
Szybkość wypłaty odszkodowań	4,09	4,05	bd	bd	bd
Wysokość składki	3,82	3,79	4,34	4,31	4,34

Źródło: [Firmy... 2003, s. 86; Inwestor... 2003, s. 100; Finanse... 2009, s. 85].

MŚP wysoko oceniają poziom wszystkich badanych komponentów składających się na świadczenie usług przez zakłady ubezpieczeń. Na tej podstawie należy przyjąć, że sektory te są do siebie dobrze dopasowane. Najgorzej oceniona została wysokość składki – korespondują z tym przyczyny braku pełnego zadowolenia z usług głównego ubezpieczyciela oraz bariery utrudniające korzystanie z ubezpieczeń dobrowolnych. Do wspomnianych przyczyn należały [Firmy...2003, s. 94; Inwestor... 2003, s. 111]:

- zbyt wysokie składki: 49% mikroprzedsiębiorstw i 49% małych i średnich firm,
- długi czas oczekiwania na wypłatę odszkodowań: 5% mikroprzedsiębiorstw i 27% małych i średnich firm,
- brak elastyczności, zbyt duża biurokracja i skomplikowane procedury: 7% mikroprzedsiębiorstw i 6% małych i średnich firm,
- niekompetentny personel, niedokładność agentów: 4% mikroprzedsiębiorstw i 8% małych i średnich firm,

- wąska oferta, brak informacji o nowych produktach: 5% mikroprzedsiębiorstw i 6% małych i średnich firm.
Z kolei wśród barier MŚP wymieniły [*Firmy...2003*, s. 105; *Inwestor... 2003*, s. 120]:
- zbyt wysokie składki: 67% mikroprzedsiębiorstw i 67% małych i średnich firm,
- skomplikowane warunki ubezpieczeń: 8% mikroprzedsiębiorstw i 5% małych i średnich firm,
- zbyt wysokie wymagania dotyczące zabezpieczeń: 7% mikroprzedsiębiorstw i 8% małych i średnich firm,
- mała świadomość pożytków z ubezpieczeń: 7% mikroprzedsiębiorstw i 6% małych i średnich firm,
- ograniczony zakres ochrony ubezpieczeniowej: 6% mikroprzedsiębiorstw i 9% małych i średnich firm,
- brak wystarczającej informacji: 3% mikroprzedsiębiorstw i 2% małych i średnich firm,
- mała aktywność agentów ubezpieczeniowych: 1% mikroprzedsiębiorstw i 1% małych i średnich firm.

Przedstawione wyniki badań wskazują, że liczącą się barierą przy współpracy zakładów ubezpieczeń i MŚP jest wysokość składek. Kwestie związane z dysponowaniem wolnymi środkami finansowymi są dla MŚP newralgiczne – dlatego też wysokość składki ubezpieczeniowej, będącej kosztem dla przedsiębiorstwa, jest dla niego podstawowym utrudnieniem związanym z korzystaniem z usług ubezpieczyciela pomimo jej niewielkiego poziomu w stosunku do wartości ubezpieczenia.

Cytowane badania wskazują, na dobrą współpracę pomiędzy MŚP a zakładami ubezpieczeń. Należy przyjąć, że stosowane procedury działania zakładów wobec MŚP są właściwie dopasowane do specyfiki i potrzeb niewielkich podmiotów. Dzięki temu produkty ubezpieczeniowe mogą w większym stopniu służyć rozwojowi MŚP.

6. Podsumowanie

Przedstawiona analiza powiązań zakładów ubezpieczeń z MŚP pozwala na dokonanie oceny znaczenia ubezpieczeń dla MŚP. Można przedstawić następujące prawidłowości w tym zakresie.

1) Większość MŚP korzysta z ubezpieczeń, jest to jednakże tylko standardowe ubezpieczenie majątkowe, obowiązkowe ubezpieczenie komunikacyjne OC i ubezpieczenie casco pojazdów. Pozostałe rodzaje ubezpieczeń są wykorzystywane w znacznie mniejszym stopniu. Świadomość ubezpieczeniowa MŚP nie ulega zmianie, zakres wykorzystywanych ubezpieczeń w latach 2003-2009 pozostaje na zbliżonym poziomie. Stopień wykorzystania ubezpieczeń rośnie w miarę wzrostu wielkości firmy. Można zatem stwierdzić, że znaczenie ubezpieczeń dla MŚP:

- jest duże w przypadku standardowego ubezpieczenia majątkowego i ubezpieczenia komunikacyjnego, w przypadku pozostałych rodzajów ubezpieczeń niewielkie,

- pozostaje na podobnym poziomie,
- rośnie w miarę wzrostu wielkości firmy.

2) MŚP dobrze oceniają warunki współpracy z zakładami ubezpieczeń. Taka sytuacja sprzyja wzrostowi znaczenia dla MŚP. Na podkreślenie zasługuje coraz szersze stosowanie pakietu ubezpieczeń dla MŚP. Jedyną, szerzej podkreślaną przez MŚP, barierą utrudniającą korzystanie z ubezpieczeń jest wysokość składki ubezpieczeniowej.

3) Znaczenie ubezpieczeń dla MŚP przejawia się przede wszystkim w zapewnieniu im ochrony przed negatywnymi skutkami zdarzeń losowych. W ten sposób służą one trwałości prowadzonej działalności przez MŚP. Ma to jednak zastosowanie głównie do strat w majątku firmy, co świadczy o znacznie ograniczonym wykorzystaniu możliwości ochrony ubezpieczeniowej przez MŚP.

Literatura

- Banasiński A., *Ubezpieczenia gospodarcze*, Poltext, Warszawa 1996.
- Finanse MSP 2009. Rynek usług ubezpieczeniowych. Raport z badania syndykatowego*, Qualifact – Badania Rynkowe i Doradztwo, Gdańsk 2009.
- Firmy mikro. Rynek usług ubezpieczeniowych 2003*, B.P.S. Consultants Poland Ltd., Gdańsk 2003.
- Hadyniak B., Monkiewicz J. (red.), *Ubezpieczenia w zarządzaniu ryzykiem przedsiębiorstwa. Podstawy*, t. 1, Poltext, Warszawa 2010.
- Inwestor instytucjonalny 2003. Rynek usług ubezpieczeniowych. Badanie małych i średnich firm*, B.P.S. Consultants Poland Ltd., Gdańsk 2003.
- Kucka E. (red.), *Ubezpieczenia gospodarcze i społeczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn 2009.
- Monkiewicz J. (red.), *Podstawy ubezpieczeń. Tom 1: Mechanizmy i funkcje*, Poltext, Warszawa 2000.
- Polski rynek ubezpieczeniowy 2004-2008*, GUS, Warszawa 2009
- Ronka-Chmielowiec W. (red.), *Ubezpieczenia. Rynek i ryzyko*, PWE, Warszawa 2002.
- Sułkowska W. (red.), *Ubezpieczenia*, AE, Kraków 2007.

THE ROLE OF INSURANCE FOR SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN THE LIGHT OF SELECTED EMPIRICAL STUDIES

Summary: The article is devoted to the scale of the use of insurance by SMEs, its importance for the sector and selected determinants of cooperation between insurance companies and SMEs. The study shows that most SMEs benefit from the insurance, but it is mostly the standard property insurance, compulsory motor insurance and casco insurance. Other types of insurance are used much rarely. Furthermore, the insurance awareness of SMEs does not change – the scope of insurance used in the years 2003-2009 remains at a similar level. SMEs positively evaluate the conditions of co-operation with insurance companies. They are pleased with the offer of insurance in the form of a package. The only barrier for the use of insurance, widely expressed by SMEs, is the level of premium.